

има много поезия и много животъ! Привити подъ товара на живота, блѣдни, сухи, мършави и сакати, тѣ едва кретатъ по нанаторнището на Спасова могила, изпълнени съ вѣра и надежда, че тамъ ще падне върху тѣхъ милостта на Бога, и ще ги избави отъ болките и страданията. Между тѣзи болни, обездѣлени отъ живота поклонници, у които вѣрата, упованието и надеждата у Бога се издига до висоти, до които може да достигнатъ само проститѣ души, се мѣрка чудната фигура на тази група, въ която се вижда, какъ този дѣдо Захария, самъ боленъ изнемошѣлъ старецъ, носи на грѣбъ своето болно внуче, Монката. Картината е високо трогателна, сугжестивна, проникната съ топлота и дълбоко участие, които заразяватъ:

„Дѣдо Захария върви полека и крѣпи на грѣба си малкия Монка. Той е скопчилъ сухитѣ си рѣцѣ около шията му и безсилно се е отпусналъ. Браздулици потъ шарятъ изгорѣлото лице на стареца и мокрятъ опънатата му шия. Ржчикитѣ на Монката го душатъ и мжатъ тѣй, че прѣдъ очитѣ му минаватъ кървави мъгли, но той върви полека и грижливо крѣпи товара си. Слънцето вече захожда. Наоколо изъ миризливитѣ ливади, изъ зеленитѣ нивы, изъ храсталацитѣ и тъмни кория, шо се простиратъ надалечъ, тайнствено и съ въздържано дихание дебне нощта. Пъкъ хора, хора! . . . Отъ всички страни, по всички пѣтеки идатъ хора единъ прѣзъ другъ, настигатъ се, заминаватъ се, все къмъ оная стрѣмна и островърха могила, която дѣдо Захария отдавна знае, че е Спасова могила“ . . .

Въ тази редица миниатурни работи единъ сериозенъ опитъ за по-широка и по-сложна епическа композиция прѣдставя малката повѣсть *Герацитъ*. Опитътъ е сполучливъ и вдѣхва голѣма вѣра, че авторътъ ще може да се издигне надъ скицитѣ, анекдотитѣ, плакатитѣ, идилиитѣ, малкитѣ разкази и всички тѣзи миниатурни дѣла, които не могатъ да утвърдятъ името и титула на едина писателъ, въ културната история на единъ народъ.

Герацитъ е опитъ за социална история на едно сѣмейство. Послѣдниятъ строителъ и стѣлпъ на това сѣмѣйство е дѣдо Юрданъ Геракътъ. Но името на Герацитъ възлиза къмъ миналото прѣзъ двѣ три поколения. Тѣ всички сж работили, за да създадатъ тази голѣма челядь, това богатство и този обширенъ дворъ, пълненъ съ много кжщи и различни постройки, обграденъ околорѣстъ съ високи бѣли зидове и отбѣлѣзанъ съ този високъ боръ, който се издига като символъ на гордостта на Герацитъ, за това голѣмо сѣмейно и социално дѣло, което тѣ съ трудолюбие, постоянство и сговоръ сж създали. Повѣстѣта очѣртава трагичния епилогъ на тази история, упадѣка, провалата на това значително дѣло, което нѣколко поколения сж създали, но което не може да устои на особнитѣ социални условия на новото врѣме.

Авторътъ схваща тази провала като добъръ традиционалистъ. У него има много копнежи за това хубаво старо врѣме на първобитенъ колективизмъ въ крѣга на рода или задругата. Това личи много явно въ пълния съ почитъ и адмирация тонъ, съ който той очѣртава портретитѣ на стария Геракъ и неговата жена баба Марга. На този високъ тонъ съответствуватъ и голѣмитѣ, общи линии на тѣзи портрети, които издигатъ проститѣ старци до висотата на нѣкакви герои. И когато тѣ падатъ, човѣкъ чувствува, че се разпада едно голѣмо дѣло и се прониква съ дълбоко съчувствие къмъ